

ЮРИДИЧЕСКИ ПРЪГЛЕДЪ

III-9-58 На св. Ул.
Др. Авт. Мара

Държавна и съдебна промѣна въ Сърбия.

С. С. Вобчевъ — Софий.

I.

Малко история.

Нашитѣ съсъди, сърбитѣ, иматъ незавидното щастие да виждатъ доста чести държавни прѣврати въ земята си. Не отдавна, срѣщу сами Благовецъ, тѣ видѣха още единъ и доста оригиналенъ*). На 24-й мартъ Негово Кралевско Величество Александръ Обреновичъ IV съ една прокламация, издадена на единайсетъ часа и четвъртъ слѣдъ пладня обяви на сръбския народъ, че спира (суспендира) за кѣсо врѣме дѣйствието на Сръбската Конституция отъ 6 априлъ 1901 година. Нѣма да влезаме тукъ въ разглеждане на онѣзи мотиви, които въ дѣйствителность сѣ подбудили младия сръбски господаръ да посегне още единъ пътъ на такава смѣла работа, каквато е тая на едно спиране конституцията въ една страна, та макаръ това спиране да е за единъ часъ. Кралъ Александръ и други пътъ се е отличавалъ съ подобна смѣлость. Знае се, че откакъ баща му кралъ Миланъ на 22 февр. 1889 г. абдикира (оттегли се), на прѣстола встъпи кралъ Александръ, обаче поради малолѣтие трѣбваше да му се назначи регентство. Това и стана. Трима отъ най-изпиталитѣ кралеви приятели: Иованъ Ристичъ, генералитѣ Бѣлимарковичъ и Протичъ бѣха избранитѣ. Тѣ не можаха да завършатъ задачата си до край и да връчатъ кралю Александру на 1893 г. браздитѣ на управлението, при напѣлване на него-

) Единъ прѣвратъ полусериозенъ, полукомиченъ стана въ Бѣлградъ, — казва личниятъ френски публицистъ Франисъ Шармъ, — дѣто кралъ Александръ си играе съ Конституцията, която дарува на страната си, както единъ глъзъ-бонджии съ чашката си. (Revue de deux mondes отъ 15 апр. тази 1903 год., стр. 358.)

вѣтъ години. Кралѣтъ мамѣри, година и повече по-рано, че е доста възмѣжалъ за да посегне и вземе самъ тия бразди. И той махна регентството въ 1891 г. и повърна баща си въ Сърбия, при все, че тоя бѣше се задължилъ срѣщу една награда отъ 2,000,000 рубли да живѣе вѣнъ отъ страната. Това бѣ първи прѣвратъ.

По-късно, въ 1897 г., главнокомандующиятъ на сѣрбскитѣ войски кралъ Миланъ съ сина си прави новъ прѣвратъ, унищожава конституцията, която самъ той бѣше изработилъ въ 1888 г., повръща оная отъ 1869 г. и повика на власть Владанъ Джорджевичъ. Това бѣше втори държавенъ ударъ, съ който се отличи кралъ Александръ подъ ръководството на баща си. Владановото управление трая до 1900 год.

Така кралъ Александръ извикваше недоумѣнето на свои и чужди. Особно обаче той смая свѣта още повече въ 1900 г. прѣзъ лѣтото, когато въ отсъствие на баща си, тогава въ Вѣна, скрой и извърши своята годѣвка и женидба за Драга Машинъ, по баща Люневица, хубава и умна сѣрбкиня, която му бѣше легнала на сърдце. Кралъ Александръ тогазъ не се сирѣ нито прѣдъ заплашванята на краля-баща си,¹⁾ — тогава диктаторъ и генералъ комендантъ на сѣрбската войска, отъ 1897 год., — нито прѣдъ молбитѣ, прѣдупрѣжденията и дори клетвитѣ на майка си, — кралица Наталия, скиталка по чуждитѣ земи. Той, както казваше въ прокламацията си къмъ сѣрбския народъ, слушаше само велѣнията на своето сърдце.

На другата година слѣдъ женидбата си кралъ Александръ дарува на народа си, октроира му една нова Конституция, позната подъ название Уставъ отъ 6 априль 1901 г. Споредъ тая Конституция въ върховнитѣ държавни уредби влазяха Държ. Съвѣтъ, Сенатъ и Скупщина (народно събрание). Тая нова конституция можа да помири по-умѣренитѣ въ Сърбия партии: радикална, либерална и напредняшка, които се притекоха искрено да помогнатъ на отечеството си и на короната. Видни радикали, като Георги

¹⁾ Пълниятъ съ тревоги и крайности животъ на кралъ Милана читателтъ може да срѣдне въ краткъ изложень въ „Българска Сбирка“, отъ 1901 год., стр. 215. Миланъ се помина въ Вѣна на 30 януарий 1901 година. Той биде погребенъ тържествено въ Крушидолския мѣнастиръ, не далечъ отъ Карловци (Срѣмъ, въ Австрия), въпрѣки желанието и разпореданието на кралъ Александра да биде той доведенъ и погребенъ въ Бѣлградъ. По тоя начинъ австрийското правителство изпълни едно писменно Миланово завѣщание, което било връчено графу Голуховскому. Държавното значение на тоя актъ и международното му становище сѣ предметъ на статията въ „Юр. Пр.“, 1901 г., стр. 113 подъ насловъ: „Присъединенето на кралъ Милана“ отъ В. Стойковъ.

Симичъ, Михаилъ Вуичъ, Н. Пашичъ, Милованъ Миловановичъ, Д-ръ Миленко Весничъ и др., искрено поднесоха своитѣ дарби на служене на страната. Колко и да не бѣха напълно задоволени отъ една октроирана конституция и въздишаха за тая отъ 1888 г., радикалитѣ, които сж грамадното болшинство въ страната, се помириха съ положението. Тѣ взеха участие въ изборитѣ, встѣпиха въ Държавния Съвѣтъ, въ Сенатъ, въ Скупщина, една година и повече тѣ вземаха участие въ управлението, до дѣто кралъ Александръ помисли, че е врѣме да прибѣгне пакъ до абсолютистско управление и повика на властъ сегашното правителство на Цинцаръ-Марковича, казватъ, личенъ любимецъ на короната.

Това Кралътъ направи, въпрѣки явното болшинство, което имаше въ скупщината радикалното правителство, а главно безъ да се обеснятъ причинитѣ на единъ такъвъ обратъ.

II.

Мотивитѣ на промѣната.

Най-новиятъ прѣвратъ въ Сърбия е крайно любопитенъ и характеренъ. За юриста, изучвачъ на държавното право, както и за всѣкого, боравещъ съ обществовѣдението, тоя актъ на кралъ Александръ има не една точка за анализиране. Въ прокламацията къмъ своя народъ отъ 24 мартъ 1903 год., кралъ Александръ казва:

„Вѣренъ носителъ на Таковската идея, изразена въ Таковското знаме, около което се бѣ сплѣтило въ началото на миналия вѣкъ всичко, що съ съгласие и единство дише за общото сръбско дѣло, азъ, проникнатъ отъ тази светиня на своитѣ прадѣди, цѣлия си животъ посветихъ на съгласието, единството, щастieto и напрѣдка на цѣлия сръбски народъ. Съ такъвизъ чувства, съ такъвизъ свои идеали, азъ прѣди двѣ години дарувахъ нова конституция на нашето отечество и съ това изпълнихъ по-рано дадената си господарска дума.“

„Но — продължава по-нататкъ прокламацията — веднага въ началото на живота на новата конституция, при първитѣ стѣпки на нейното ввеждане въ живота отъ онѣзи политичари, които взимаха участие при създаването ѝ, трѣгна се по такава едностранна и врѣдителна посока, щото споредъ негоднитѣ закони, които се създадоха върху основата на конституцията, и самото народно прѣдставителство, което поникна отъ нея, трѣгна по пътъ, който не можеше да задоволи нито монитѣ очаквания

за благото на нашето отечество, нито надеждитѣ на моя народъ за неговото съгласие, единство и напръдъкъ въ нашата заружна свята задача за общо щастие, задоволство и по-добра бжднина на нашето отечество.“

„Още отъ първитѣ дни отъ дѣятелността на Народната Скупщина избиха силни домогвания отъ този факторъ на законодателната властъ да ветъши върху правата на Короната като върховна властъ и като други факторъ на законодателство, а печатътъ, по създадения за него законъ, нападаше и нанасяше голѣми врѣди и на прѣстола, и на войската, и на черквата, и на частнитѣ лица, па и на самото наше отечество.

„Съ това врѣдително развиване на нашия политически и държавенъ животъ, и поради лошото прилагане на конституцията, отиде се толкова далечъ, че почнаха да се развиватъ и да взематъ ходъ и такива политически струи, на които едничката задача е била, щото тази конституция, що дарувахъ съ цѣлъ за правилно развитие на политическия животъ на Сърбия и на всички фактори въ нея, тѣ употрѣбиха да уврѣждатъ моя народъ и неговия напръдъкъ и да дирятъ онова, що е напълно забранено отъ конституцията, като се ползуваха отъ онова, що бѣ дадено отъ нея.“

Кралтъ казва, че се съгласявалъ отъ отстъпчивостъ и любовь къмъ законодателното дѣло на много неприятни нему закони; но сега вече вижда, че „политическитѣ страсти ще уврѣдятъ тежко страната“.... „Работитѣ на Балканския полуостровъ сж сериозни. Сърбия има напълно нужда отъ редъ, съгласие, миръ и прибраностъ. Тя трѣбва да бжде примѣръ на миръ, и готова всѣка минута да защити своитѣ важни интереси, ако би било нужно. За това и азъ, като носител на Таковското знаме и на сръбската народна мисль, не мога ни часъ да чакамъ за да повърна на отечеството реда, съгласието, твърдостта и силата.“

Поради тѣзи съображения спира се за късо врѣме конституцията отъ 6 априлъ 1901 г. до по-нататъшно кралско разпореждане. И „като взема въ рѣцѣ вършенето на всички най-висши държавни власти“, кралтъ нарежда, това, което ще има сила на законъ:

1. Указътъ за назначаване сенатори отъ 6 апр. 1901, както и сетнѣшнитѣ укази за допълнителни назначения прѣставатъ да сж въ сила, като да не сж нито били. (Отъ това слѣдва, че

Сенатътъ се разпуска). Също и всички членове на Държавния Съвѣтъ се турятъ на разположение, споредъ постановленията на § 34 отъ закона за гражд. чиновници.

2. Народната Скупщина, която е избрана за периода на 1901—1904 г. се разпуска; а мандатитѣ на избранитѣ сенатори за 1901—1906 г. прѣставатъ да сж въ сила.

3. Прѣставатъ да сж въ сила и се отмѣняватъ слѣднитѣ закони:

а) Законътъ за печата отъ 18 дек. 1901 г.

б) Законътъ за изборъ членове на народното прѣдставителство отъ 12 декемврий 1901 год.;

в) Законътъ за общинитѣ отъ 12 мартъ 1902 год.;

г) Законътъ за дѣлопроизводството (вжтрѣшенъ редъ) въ Сената отъ 21 май 1902 год.;

д) Законътъ за дѣлопроизводството въ Народната Скупщина отъ 21 май 1902 год.;

4. Встѣпватъ въ законна сила и се повръщатъ въ дѣйствие:

а) Законътъ за печата отъ 12 мартъ 1881 г. съ измѣненията и допълненията отъ 12 юний 1882 г., отъ 11 юний 1884 г. и отъ 9 юлий 1898 г.; б) Законъ за общинитѣ отъ 24 мартъ 1866 г. и измѣн. и допълн. отъ 8 окт. 1875 г., отъ 14 юлий 1878 г., отъ 28 дек. 1879 г., отъ 11 юний 1884 г. и отъ 24 априлъ 1885 г.²⁾

Още се е четѣла тази прокламация въ Сърбия, та дору и въ Бѣлградъ, на 25 мартъ въ официалнитѣ „Српске Новине“, когато застигва слѣдния извънреденъ брой отъ сжщия вѣстникъ³⁾, на чело на който е била отпечатана втора прокламация, носеща дата 25 мартъ, Благовець. Въ тази прокламация се казва:

„Народу сърбскому. Обявямъ на моя милъ и вѣренъ народъ: че повръщамъ въ пълна сила и дѣйствие Конституцията отъ 6 априлъ 1901 г. Споредъ 106 чл. отъ нея, доживотнитѣ членове на Сената, назначавани по чл. 70 отъ Конституцията, ще изработятъ приврѣмененъ изборенъ законъ, както и приврѣмененъ правилникъ за дѣлопроизводството въ двѣтѣ камари. Мандатитѣ за първи избори ще важатъ: за прѣдставителитѣ на Народната Скупщина до 26 май 1907 г., а за избранитѣ сенатори до 8 септ. 1909 г.

²⁾ Тази прокламация „српском народу“ е обнародвана въ сърбския официаленъ вѣстникъ „Српске Новине“, брой 67 отъ 25 мартъ 1903 г.

³⁾ Вж. „Српске Новине“ отъ 25 мартъ, брой 68.

„На всички земски власти заповѣдамъ да постѣпватъ съгласно съ него, и всѣки да му се подчинява: на всички ви проваждамъ своя кралевски поздравъ, като моля Всемогъщаго Бога да защити милото ни отечество. Даденъ въ Бѣлградъ, въ нашия Кралевски Дворъ, на Благовець, 25 мартъ, 1903 год. Александръ, с. р.“

III.

Новиятъ съставъ и характеръ на висшитѣ държавни уредби.

Горнитѣ държавни документи ние даваме изцѣло за да се запознае нашиятъ читателъ и съ формата, и съ съдържанието имъ. Тѣ сж исторически и държавно-правни документи, та заслужватъ това. Едноврѣменно Кралтъ пристѣпва къмъ работа за развиване на държавната промѣна. На първо мѣсто, той пакъ задържа на власть кабинета на генерала Димитрия Цинцаръ-Марковичъ. Съ указъ отъ 24 мартъ той уволява прѣдседателя на Държавния Съвѣтъ Георги С. Симичъ, бивши министър-прѣдседателъ, и членовѣтъ му. Съ други указъ отъ 25 той назначава за доживотни сенатори 24 души, въ които внимателно се е пазило да не попадне нѣкой радикалъ. За прѣдседателъ на Сената се назначава генералъ Иованъ Велимарковичъ, а за подпрѣдседатели: Стоянъ Велковичъ и Филипъ Христичъ.

Все въ този редъ на мѣроприятия кралъ Александръ е издалъ сжщеврѣменно указъ за съставянето Държавния Съвѣтъ отъ 12 лица, въ които да не влязатъ прѣдшнитѣ радикали (Симичъ, Вуичъ, Велемировичъ и др.). За прѣдседателъ на Държ. Съвѣтъ е назначенъ генералъ Антоний М. Богичевичъ, членъ на Сената, за подпрѣдседателъ Владимиръ Иовановичъ — членъ на Сената и за членове: Живанъ Живановичъ, Ефремъ Андоничъ, Жоржи Стефановичъ, Любомыръ Клеричъ, Алекса С. Иовановичъ, Андра Джорджевичъ, Светозаръ Гвоздичъ, Лазаръ Поповичъ, Никола Стефановичъ и Аронъ Минчичъ, които сж и членове на Сената, назначени до животь.

Като се прочатъ тѣзи двѣ прокламации; като се има въ видъ врѣмето, което е изминало между едната и другата; като се прѣгледатъ и указитѣ, които слѣдъ това сж били издадени веднага — а именно додѣто народътъ въ Сърбия е спѣлъ буквално и за които поменахме по-горѣ — ясно се вижда, че на Благовець, 25 мартъ 1903 г., е осъзналъ сжщиятъ държавно-

правни и публично-правни строй и редъ въ Сърбската Държава, който е билъ и на 6 априль 1901 г. по пладня, т. е. веднага слѣдъ прогласяването на Конституцията, що встъпи въ тоя мигъ въ животъ. Разликата е само въ това: че сега важатъ и законитѣ, които подиръ 6 априль 1901 г. се създадоха по парламентаренъ редъ и не сж отмѣнени слѣдъ ношната прокламация отъ 24 мартъ, 1903 г.

Става, прочее, отъ всичко това безспорно едно нѣщо: че кралъ Александръ само за минутка е „поелъ въ ржцѣ вършенето на всички най-висши държавни власти,“ и че той автократската си власть е упражнилъ само толкозъ врѣме, *колкото му е трѣвало, за да отнеме правата и положението на известни лица*, които, — като сенатори, респективно и държавни съвѣтници — били сж спечелили това положение, по негово благоволение, подиръ 6 апр. 1901 г.⁵⁾

Единъ отъ сръбскитѣ недѣлни правни органи какъвто е „Глас права“ като се отказва да разгледва положението, що правителството е завземало въ оная кратка междина отъ врѣме, когато е дало оставката си, веднага приета, до повръщането му на власть, врѣме прѣзъ което е извършенъ прѣврата казва така: „съ извършеното не е поврѣдено началото на държавното устройство, изразено въ Устава отъ 6 апр. 1901 г., освѣнъ, ако би се взело во видъ, че неповрѣждането на това начало е било свързано съ личности.“⁶⁾

Едва ли обаче може да се приеме това смѣло твърдѣние на сръбския юридически журналъ. Ако дори не е нищо поврѣдено на началото на държавното устройство, не стига ли тази колосална врѣда, че съ конституцията въ страната може да става въ нѣколко часа такава игра: да се спира, да се измѣнява за единъ мигъ цѣлото законодателство съ практическата цѣль да се промѣни личния съставъ на върховнитѣ учрѣждения въ страната? Но намъ не се ще тука да подлагаме на една критика факта, който е още прѣсенъ и изглежда да е много горещъ, деликатенъ и партиенъ...

⁵⁾ Вж. Две „кралевске прокламације“ въ „Глас Права, судства и администрације“, II, Београд, брой 13 (22). Власници и уредници Милан Ст. Марковичъ и Коста П. Јездичъ. Стр. 290.

⁶⁾ Сжщо мѣсто, стр. 291.

IV.

Съдийската несмѣняемостъ и промѣна.

Съ кралевски указъ отъ 24 мартъ, т. е. отъ сжщия день, когато е издадена първата прокламация, обнародванъ е законъ, съ който членъ 34 отъ закона за сждниците отъ 19 ян. 1901 г. отмѣнява и вмѣсто него постановява: „По изключение отъ чл. 8 на тоя законъ ще стане новъ изборъ за прѣседателитѣ и сждниците на всички сждилища, освѣнъ за прѣседателя на касационния сждъ, въ срокъ на 15 дена. Този изборъ ще извърши, споредъ членъ 8 отъ сжщия законъ, подъ прѣседателството на министра на правосъдието, особна комисия, която кралтъ ще назначи, по прѣдложение на министра на правосъдието, и подиръ изслушване министерския съвѣтъ.

„Прѣседателитѣ и сждитѣ (сегашнитѣ), които съ тоя изборъ не бждатъ потвърдени, ще се уволнятъ съ указъ на разположение и съ тѣхъ ще се постъпи по-нататкъ по закона за гражд. чиновници.

„Този законъ влязъ въ сила отъ деня, когато го подпише кралтъ.“ (курсивъ нашъ.⁷⁾)

И на 26 мартъ кралтъ вече издава указъ за състава на тая съдийско-избирателна комисия, прѣседател на която е министрътъ на правосъдието, а членове — лица напълно зависими отъ върховната власть, каквито сж прѣседателя на касационния сждъ, министрътъ на вжтрѣшнитѣ работи, подпрѣседателя на сената, и единъ членъ отъ държавния съвѣтъ, а всичко съ министритѣ петъ души. Тази е комисията, която въ 15 дневенъ срокъ направи едно „прѣчистване въ сждилищата,“ като „избра“, едни или остави на мѣстата имъ други, които бѣха достойни, споредъ комисията, да продължатъ съдийската си дѣятелность.

Касационниятъ сждъ на сърбското кралство състои отъ три отдѣления, всѣко по петъ души, а всичко отъ 15 души. Сега новоназначенъ прѣседателъ е г. Наст. Антоновичъ, който е и прѣседател на първото отдѣление. Апелативниятъ сждъ, единъ за цѣлото кралство, състои отъ двѣ отдѣления по петъ души, включително съ прѣседателитѣ.

Окончателниятъ съставъ на Кас. Сждъ е „избранъ“, на основание чл. 8 и измѣн. на чл. 34 отъ з. за сждитѣ отъ 29

⁷⁾ Вж. „Српске новине“ отъ 25 мартъ, бр. 67.

ян. 1901 г., и е потвърденъ съ кралевски указъ отъ 29 мартъ т. г., а на 31 мартъ сж били раздѣлени и по отдѣления. Върху основа на сжщитѣ наредби отъ закона за сждитѣ и съ указъ отъ 31 мартъ, Кралътъ е назначилъ апелативнитѣ сждии, а на 2 априлъ тѣ били вече разпрѣдѣлени по отдѣления.

И окръжнитѣ сждилища не останаха не засегнати отъ новата промѣна. Съ указъ отъ 4, 5 и 6 апр. и тѣ бѣха, слѣдъ надлежния изборъ отъ поменатата комисия, напълнени съ нови сждии. Въ Сърбия сега има слѣднитѣ окръжни или шрвостепенни сждове: 1) Алексиначки; 2) Бѣлградски за града; 3) Бѣлградски за окръга; 4) Бѣлградски търговски; 5) Врански; 6) Горньо-Милановачки; 7) Зайчерски; 8) Иагодински; 9) Вальевски; 10) Княжевачки; 11) Крагуевачки; 12) Крушевачки; 13) Неготински; 14) Пожаревачки; 15) Прекупачки; 16) Ужички; 17) Лесковачки; 18) Лознички; 19) Нишки; 20) Пиротски; 21) Смедеревски; 22) Чуприйски; 23) Чачакски; 24) Шабачки. Съставътъ на тѣзи сждилища е отъ 3 души обикновенно; нѣкои обаче иматъ по 5 — 7 души.

Тия своеобразни „избори“ и „назначения“ явно отговориха на програмата на Цинцаръ-Марковичева режимъ. По тоя начинъ не само се отмѣни несмѣняемостта на сждитѣ въ Сърбия чрѣзъ единъ прѣвратъ, но се и настаняватъ сждии, които сж удобни на една котерия.⁸⁾

Сръбскиятъ опозиционенъ печатъ, който продължава и при сегашния доста тежкъ режимъ на Цинцаръ-Марковича, да се изказва смѣло, не скрива цѣльта, която се е гонила и въ тоя случай: да се създаде и отъ магистратурата едно орѣдие по-слушно на абсолютическитѣ стремежи на тоя режимъ.

⁸⁾ Желаетиятъ да се запознае съ външната страна на сръбското правосъдие може да види; „Въ Бѣлградскитѣ сждилища“ (Откъслекъ изъ забѣлжкитѣ ми: „Пътюмъ изъ сръбскитѣ земи“). Ю. П. IV. 581.

За чековетъ.

Н. Д. Селвили -- Русе.

Общи понятия. Банкерскитъ заведения и кредитнитъ учреждения не си служатъ само съ собственитъ си капитали, — които много пкти не съставляватъ освѣнъ резервенъ фондъ, — за извършване банкерски операции, но употрѣбаватъ, за оползотворяване, и чужди капитали. Слѣдователно, банкерътъ получава влогове, отъ които извлича извѣстна полза, като ги поставя съ по-голъма лихва отъ оная, що плаща на вносителитъ, а пкъ послѣднитъ, освѣнъ че намѣрватъ посрѣдници за оплодотворяване на капиталитъ си, — което сами лично не биха могли да направятъ, — съ получаване извѣстна лихва, но се и освобождаватъ отъ всѣкаквъ рискъ, като не се излагатъ на опасностъ да изгубятъ паритъ си, вслѣдствие кражба или пожаръ, понеже банкерътъ, като дължи внесена сума, а не изрично, поименно опрѣдѣлени парични монети, рискътъ отъ кражба, пожаръ и пр. е всѣкога въ негова тежестъ: *genera non pereunt.*¹⁾

Когато нѣкой внесе извѣстенъ капиталъ въ една банкерска кщца, между банкера и вносителя се образува текуща смѣтка, която съставлява договоръ помежду имъ: колкото пкти банкерътъ остане задълженъ на вносителя, послѣдниятъ има право да разполага съ дължимата сума, която той може веднага да събере чрѣзъ чекъ. Слѣдователно, най-голъмото употрѣбление на чека състои въ това, че служи като срѣдство за изтегляване внесени въ нѣкое банкерско или кредитно учреждение безсрочни влогове. И така, Примусъ внася въ банката извѣстенъ необходимъ за ежедневнитъ му операции капиталъ, даже и за кщнитъ му

¹⁾ Précis du cours d'économie politique, отъ Paul Cauwès, второ издание, стр. 547.